

Social Cohesion and Development

Vol 1, No 1 (2006)

Κοινωνικός αποκλεισμός και κοινωνικές υπηρεσίες: Το ερευνητικό πρόγραμμα IAPASIS

Ιορδάνης Ψημμένος

doi: [10.12681/scad.9009](https://doi.org/10.12681/scad.9009)

Copyright © 2016, Ιορδάνης Ψημμένος

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Ψημμένος Ι. (2016). Κοινωνικός αποκλεισμός και κοινωνικές υπηρεσίες: Το ερευνητικό πρόγραμμα IAPASIS. *Social Cohesion and Development*, 1(1), 99–100. <https://doi.org/10.12681/scad.9009>

Κοινωνικός αποκλεισμός και κοινωνικές υπηρεσίες:

Το ερευνητικό πρόγραμμα IAPASIS

Οι άτυπες διοικητικές πρακτικές και το πώς συμβάλλουν στον κοινωνικό αποκλεισμό των μεταναστών/τριών είναι το πρόβλημα που εξετάζεται από το πρόγραμμα 'IAPASIS'. Πώς διαπραγματεύονται τον κοινωνικό έλεγχο των μεταναστών/τριών οι δρώντες φορείς των κοινωνικών υπηρεσιών; Τι αθέλητες επιδράσεις ή συνέπειες έχουν οι νέες εκσυγχρονιστικές οικονομικές και πολιτισμικές μορφές διακυβέρνησης του μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού στις αντιλήψεις, ερμηνείες και πρακτικές των δημοσίων υπαλλήλων για την κοινωνική ένταξη του δυναμικού αυτού; Πώς αντιμετωπίζει το μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό τη σχέση του με τις κοινωνικές υπηρεσίες και τι πρότυπα ζωής αναπτύσσει προκειμένου να ανταποκριθεί στις διοικητικές απαιτήσεις της κοινωνίας υποδοχής;

Σε μια εποχή απορρύθμισης του κράτους πρόνοιας, της εργασίας και απασχόλησης, η επιστημονική εξέταση της σχέσης των φορέων κοινωνικής προστασίας με τους μετανάστες/τριες αποτελεί σημαντικό βήμα διερεύνησης διάφορων μορφών θεσμικού κοινωνικού αποκλεισμού. Η διερεύνηση της διοικητικής αντιμετώπισης του μεταναστευτικού πληθυσμού στην Ευρώπη καλύπτει έως έναν βαθμό ένα μεγάλο κενό κατανόησης των κοινωνικών μηχανισμών που συμβάλλουν στην παραγωγή και αναπαραγωγή του κοινωνικού αποκλεισμού, ιδίως του εξωοικονομικού ελεγκτικού κοινωνικού αποκλεισμού.

Στην Ελλάδα, αλλά και διεθνώς, το μεγαλύτερο μέρος της επιστημονικής διερεύνησης του ζητήματος του κοινωνικού αποκλεισμού τη δεκαετία 1990-2000 επικεντρώθηκε κυρίως στη σχέση του μεταναστευτικού πληθυσμού με την αγορά εργασίας, τη χωροταξική κατανομή και τη διαμόρφωση ενός άτυπου, ευέλικτου και περιθωριοποιημένου εργατικού δυναμικού. Ο διοικητικός κοινωνικός έλεγχος ως μηχανισμός αποκλεισμού στις περισσότερες μελέτες παρουσιάζεται και εξετάζεται ως αποτέλεσμα της κρατικής μεταναστευτικής πολιτικής, της συνολικότερης ευρωπαϊκής θεσμικής αντιμετώπισης του συνοριακού ελέγχου και ως αποτέλεσμα των περικοπών και της απορρύθμισης της κοινωνικής προστασίας ευπαθών ομάδων. Αυτό όμως που δεν είχε εξεταστεί σε βάθος μέχρι το 2000 ήταν τα μέσα και οι ερμηνείες αυτού του ελέγχου από τους δρώντες φορείς, υπεύθυνους για την κοινωνική προστασία του μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού. Πώς και σε ποιο βαθμό, σε σχέση με τις επίσημες πολιτικές των χωρών της Ε.Ε., οι κοινωνικές υπηρεσίες μέσα σε περιβάλλον απορρύθμισης και εργασιακής ευελιξίας διαμορφώνουν ένα δικό τους πλαίσιο και αξιακό σύστημα κατηγοριοποίησης και συμπεριφοράς προς τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς; Πώς αυτό το παραπάνω, "άτυπο" σύστημα επηρεάζει την κοινωνική σχέση των μεταναστών/τριών με τη χώρα υποδοχής; Τα παραπάνω κεντρικά ερωτήματα διερεύνησε το πρόγραμμα IAPASIS (2000-2003), προτάσσοντας τη σημασία των άτυπων μορφών διοικητικού ελέγχου στην εφαρμογή ή αδυναμία εφαρμογής μιας μεταναστευτικής κοινωνικής πολιτικής στην Ευρώπη.

Το ερευνητικό πρόγραμμα IAPASIS (Informal Administration Practices and Shifting Immigrant Strategies) χρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση και σε αυτό συμμετείχαν τα πανεπιστήμια του Exeter (Αγγλία) και του Oldenburg (Γερμανία), το Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο (Φλωρεντία) και το Πάντειο Πανεπιστήμιο (ΚΕΚΜΟΚΟΠ - Κέντρο Κοινωνικής Μορφολογίας και Κοινωνικής Πολιτικής), από την Ελλάδα. έπευθνη για την Ελλάδα ήταν η καθηγήτρια Κ. Κασιμάτη και επιστημονικός συνεργάτης, ο λέκτορας Ι. Ψημμένος. Ο βασικός στόχος του προγράμματος ήταν η γενικότερη διερεύνηση των άτυπων μορφών διαχείρισης της κοινωνικής προστασίας του μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού, καθώς και η διερεύνηση των στρατηγικών εισόδου, απασχόλησης και διαβίωσης που υιοθετούν οι μεταναστευτικοί πληθυσμοί στις χώρες υποδοχής. Μέσα σε ένα πλαίσιο αλλαγών στη

διακυβέρνηση των πολιτών και του μεταναστευτικού πληθυσμού, το πρόγραμμα IAPASIS εξέτασε: Πρώτον, την οργανωτική κουλτούρα των κοινωνικών υπηρεσιών και φορέων ελέγχου και ένταξης του μεταναστευτικού πληθυσμού. Δεύτερον, την επίδραση αυτής της κουλτούρας στις αντιλήψεις και πρακτικές των δημοσίων υπαλλήλων, όσον αφορά την εφαρμογή της μεταναστευτικής πολιτικής στη χώρα υποδοχής. Τρίτον, το πώς αντιλαμβάνονται οι μεταναστευτικοί πληθυσμοί τη σχέση τους με τις κοινωνικές υπηρεσίες και τους φορείς μεταναστευτικής πολιτικής. Τέταρτον, τη διερεύνηση τρόπων χάραξης κοινωνικής μεταναστευτικής πολιτικής. Αυτή θα λαμβάνει υπ' όψιν της τις διαφορές που παρουσιάζουν οι υπηρεσίες και οργανισμοί κοινωνικής προστασίας σε διαφορετικές χώρες και τις παραμέτρους που επηρεάζουν τις αντιλήψεις και πρακτικές των δημοσίων υπαλλήλων στην εφαρμογή αυτής της πολιτικής. Για τη διερεύνηση των παραπάνω, η ελληνική ερευνητική ομάδα εστίασε το ενδιαφέρον της στις κοινωνικές υπηρεσίες, διεξάγοντας συνεντεύξεις σε βάθος σε υπαλλήλους του ΟΑΕΔ, του ΙΚΑ και σε μη κυβερνητικές οργανώσεις. Επίσης, επικέντρωσε το ενδιαφέρον στις ιστορίες ζωής Αλβανών και Πολωνών μεταναστών/τριών που ζουν και εργάζονται νόμιμα στην Ελλάδα. Ταυτόχρονα, διεξήχθη εμπειρική έρευνα με ερωτηματολόγια: Σε Έλληνες/νίδες που είχαν έρθει σε επαφή με τον μεταναστευτικό πληθυσμό, και σε Αλβανούς και Πολωνούς μετανάστες/τριες, εστιάζοντας την προσοχή στα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά αυτού του πληθυσμού.

Τα ευρήματα της έρευνας συνοπτικά περιλαμβάνουν: Πρώτον, τη διαπίστωση ότι υπάρχει εσωτερικός μεταναστευτικός έλεγχος, που διέπεται από άτυπες μορφές κατηγοριοποίησης του μεταναστευτικού πληθυσμού. Δεύτερον, σε αντίθεση με τις προσδοκίες της κεντρικής εξουσίας, οργανισμοί και υπάλληλοι διαχειρίζονται τη μετανάστευση και τα ζητήματα κοινωνικής προστασίας βάσει τοπικών ιδιωτικών συμφερόντων και στερεοτυπικών αντιλήψεων ή προκαταλήψεων. Παραδοσιακές πελατειακές σχέσεις, πολιτισμικές διακρίσεις σε βάρος του μεταναστευτικού πληθυσμού και η διαπλοκή ανάμεσα σε τοπικά, ατομικά και οργανωτικά συμφέροντα συνθέτουν ένα αρνητικό περιβάλλον εφαρμογής μιας κεντρικά θεσμοθετημένης μεταναστευτικής πολιτικής. Τρίτον, εκτός των εθνοφυλετικών και κατά φύλο διακρίσεων, οι μετανάστες αντιμετωπίζουν νέες μορφές διακρίσεων, οι οποίες και σχετίζονται με πρότυπα ζωής, καταναλωτικές συνήθειες, συλλογικές ταυτότητες και απόψεις γύρω από το είδος εργασίας και απασχόλησης του μεταναστευτικού πληθυσμού. Τέταρτον, οι μετανάστες/τριες υιοθετούν ευέλικτα πρότυπα ζωής και αξίες που δεν επιτρέπουν τη συλλογική διεκδίκηση και ανάπτυξη κοινοτικών ταυτοτήτων, ενώ ταυτόχρονα αναζητούν ατομικές λύσεις στα κοινωνικά τους προβλήματα. Οι σχέσεις του μεταναστευτικού πληθυσμού με τη χώρα υποδοχής αποκτούν έντονο εξατομικευμένο πλαίσιο και εφήμερο, προσωρινό περιεχόμενο.

Ιορδάνης Ψημμένος
Αν. καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου